

OBSAH - SPIS TREŚCI - CONTENTS

Príhovor starostky	4
Słowo od pani burmistrz Mayor's Speech	
Údaje o obci	5
Dane dotyczące wsi Osturnia Data about the Municipality of Osturňa	
Osídlenie obce	6
Zasiedlenie miejscowości Settling of the Municipality	
Osturňa – „Živý skanzen“	10
Osturňa – „Żywy skansen“ Osturňa – „Live Open-air Museum“	
Pamiatková rezervácia ľudovej architektúry	13
Rezerwat architektury ludowej Monument Reserve of Folk Architecture	
Charakteristika pamiatkových hodnôt a zásady ochrany	14
Charakterystyka zabytków i zasady ich ochrony Characteristics of Monument Values and Principles of the Protection	
Sakrálna architektúra	27
Architektura sakralna Sacral Architecture	
Prírodné bohatstvo Osturne a jej okolia	30
Bogactwo naturalne Osturni i jej okolic Natural Riches of Osturňa and Its Surroundings	
Osturňa v obrazoch	32
Osturňa na zdjęciach Osturňa in pictures	
Slovensko-poľská cezhraničná spolupráca	34
Słowacko – polska współpraca transgraniczna Slovak- polish cross-border cooperation	
Turistické ciele a atrakcie v okolí Osturne	36
Turystycznych oraz atrakcji wokół Osturne Tourist destinations and attractions around Osturňa	
Informácie o realizácii projektu	38
Informacje o projekcie Information about the Project Implementation	
Príloha: Mapa Osturne	
Załącznik: Mapa Osturni	
Addition: Map of Osturňa	

Kristína Gregoričková

Starostka obce od 24. 12. 2006

Burmistrz od 24. 12. 2006

Mayor of municipality since 24. 12. 2006

Na svete sú tisícky miest väčších, či menších, v mnohom navzájom si podobných, no každé je neopakovateľným originálom.

Domovom každého človeka je jeho vlasť, jeho kolískou rodný kraj – niečo blízke, vlúdne, oživujúce a hrejivé, kde sme rástli, rozvíjali city, ľudské vzťahy a tak upevňovali náš charakter. Domov má aj svoj hlboký rozmer, je to myslenie a cítenie ľudí, je to kultúra, umenie, múdrosť zhromažďovaná po stáročia – to má aj naša obec, naša Osturňa, ktorá si žije svojim životom, deň za dňom píše stránku po stránke do knihy svojich dejín. Osturňa, ktorá je svojou históriou a bohatou tradíciou ojedinelým a významným miestom nielen v srdci každého obyvateľa, ale pýchou nášho regiónu.

Neľahký život, doba pokoja, ktorá bola často prehlúšená dobou strachu, neistoty a chudoby pomáhala jednoduchému človeku prežiť práve pevnou vierou v Boha, ktorá udržiavala v človeku pocit dôležitosti a pomáhala v každodennom a často neľahkom živote našich predkov vykročiť v ústrety novému dňu. Prostredníctvom schopných a obetavých ľudí vždy v každom období vytvárala spoločenské a materiálne podmienky potrebné pre jej rozvoj.

Žijeme v dobe, ktorá stále častejšie získava prívlastky ako rýchla a hektická. A práve v čase, ktorý plynie akosi rýchlo, je veľké riziko straty skutočných hodnôt, na ktoré by sme nemali zabúdať....

Osturňa otvára symbolicky svoje brány každému, kto v dobrom prichádza, pretože sa mu chce v dobrom odplatiť.

■ ■ ■

Osturnia symbolicznie otwiera swoje bramy dla kazdego, kto przychodzi w dobrej wierze, dlatego, że w dobrej wierze chce mu się odplacić.

■ ■ ■

Osturňa opens its gates symbolically to everyone, who comes with good intentions because it wants to pay back the good.

ÚDAJE O OBCI

Prešovský kraj, okres Kežmarok, mikroregión Zamagurie, slovensko-poľské pohraničie

Poloha(GPS): 49° 17' 00" s.g.š., 20° 15' 00" v.g.d.

Rozloha (katastrálne územie obce): 4124 ha

Dĺžka obce: cca 9,5 km

Nadmorská výška: 640-840 m.n.m.

Charakter krajiny: vrchy, hrebene, doliny, lesy, lúky, pasienky, vodné toky, jazerá

Podnebie: najchladnejší mesiac – *január*, priemerná teplota -5,3°C, najteplejší mesiac – *júl*, priemerná teplota 13,6 °C, jeseň je teplešia ako jar, najviac búrok *jún – júl*, priemerné prvé sneženie: *13. október*, priemerné posledné sneženie: *13. máj*, časté teplotné inverzie

Počet obyvateľov: 344

DANE DOTYCZĄCE MIEJSCOWOŚCI

Prešovský kraj, powiat Kežmarok, mikroregion Zamagurie, słowacko - polskie pogranicze

Pozycja (GPS) współrzędne: 49° 17' 00" szerokości geograficznej północnej, 20° 15' 00" długości geograficznej wschodniej.

Obszar miejscowości (terytorialna jednostka katastralna): 4124 ha

Długość miejscowości: około 9,5 km

Wysokość bezwzględna: 640-840 n.p.m.

Charakter okolicy: góry, grzbiecienie, doliny, lasy, łąki, pastwiska, ciekły wodne, jeziora

Klimat: najchłodniejszy miesiąc – styczeń, średnia temperatura -5,3°C, najcieplejszy miesiąc – *czerwiec*, średnia temperatura 13,6 °C, jeseň je cieplejšia od wiosny, najwięcej burz występuje w miesiącach *czerwiec – lipiec*, pierwsze opady śniegu występują przeważnie: *13. października*, ostatnie opady śniegu występują przeważnie: *13. maja*, częste inwersje temperatury

Liczba ludności: 344

DATA ABOUT THE MUNICIPALITY

Prešov Self-governing Region, Kežmarok District, Zamagurie Microregion, Slovak - Polish Border Area

Location (GPS): 49° 17' 00" north geo. latitude, 20° 15' 00" east geo. longitude

Area (catastral area of the municipality): 4124 ha

Length of the municipality: about 9.5 km

Height above sea level: 640-840 m

Landscape character: mountain peaks, ridges, valleys, forests, meadows, pastures, water streams, lakes

Climate: coldest month – *January*, average temperature -5.3°C, warmest month – *July*, average temperature 13.6 °C, autumn is warmer than spring, most storms June – July, average first snowfall: *13th October*, average last snowfall: *13th May*, frequent temperature inversions

Number of citizens: 344

KONTAKT A INFO: Obecný úrad, Osturňa č. 153, 059 79 Osturňa

Tel./Fax: +421 (0)52/489 41 28

E-mail: obecosturna@neton.sk

www.obec-osturna.sk

OSÍDLLENIE OBCE

Osturňa je súčasťou regiónu Spiš, ktorý je známy mnohými dramatickými historickými udalosťami. Tie ovplyvnili i dejiny v oblasti Zamaguria, kde v 13. a 14. storočí taktiež dochádzalo ku kolonizácii, tak ako v ostatných častiach regiónu. Kolonisti boli rôzneho pôvodu, čím vznikla zaujímavá národnostná a etnická zmes, ktorá bola pre Spiš špecifická.

V tej dobe patrila veľká časť Zamaguria rodom Berzeviczy a Görgey, ktoré tu zakladali obce prostredníctvom tzv. šoltýsov. Šoltýs získaval ľudí, ktorí osídľovali pridelené územie za určitých výhod (oslobodenie od platenia daní na určitý čas), ale zároveň sa stali poddanými príslušného majiteľa pôdy. Šoltýsi, spravidla nemeckého pôvodu, získavali ľudí bez ohľadu na národnosť alebo pôvod. Na začiatku 14. storočia, v roku 1314, sa aj územie dnešnej Osturňa stalo predmetom majetkovej transakcie na území Berzeviczyovcov, no správy o založení dediny sa nezachovali.

I keď sa počas nasledujúcich storočí pokračovalo v dosídľovaní Zamaguria, stále tu boli pomerne veľké neobývané oblasti. Využívali ich valasi z neďalekých obcí na pasenie svojho dobytky a oviec, zakladali tu salaše a kopanice, za čo majiteľovi pôdy neodvádzali žiadne dane a poplatky. V roku 1589 kúpil Juraj Horváth z Plavča neďaleký hrad Nedeca (terajšie Poľsko), a na určitý čas sa stal zároveň jediným zemepánom Zamaguria. Založením ďalších obcí sa rozhodol osídliť tieto neobývané územia, medzi nimi i Osturňu. V roku 1590 je doložená prítomnosť valachov aj na území dnešnej obce, no jej vznik sa datuje až do prvých desaťročí 17. storočia. Názov *Oszturnya* sa v daňových súpisoch spomína v roku 1647.

Zaujímavý je i pôvod pomenovania obce. S názvom „Hasthorn“ sa stretáme už v roku 1313 (nem. Ast - hrb, chrbát, Horn - roh, hrča). Išlo však o pomenovanie skalného útvaru v masíve Spišskej Magury, známeho dnes ako Skalka (1047 m). V čase založenia obce tu už pôsobia pastieri rusínskej národnosti a pravoslávneho náboženstva. Rusíni pôvodne obývali Halič a Podkarpatskú Rus. Odtiaľ sa sťahovali smerom na západ. Územie okolo Osturnianskeho potoka im ponúkalo pomerne vhodné prostredie i podmienky pre pastierstvo. Osturňa je zaujímavá tým, že sa stala najzápadnejšou rusínskou obcou v oblasti Karpatského oblúku.

Pastierstvo (J. Harabin)

Hospodárstvo (M. Purtz)

Postupne sa v obci popri pastierstve začali jej obyvatelia zaoberať aj poľnohospodárskou činnosťou. Pôda bola rozdelená na dlhé polia – lány, tzv. zárubky (zaremby), ktoré sa vyklčovali, jednotlivo osídlili, premenili na ornú pôdu a obhospodarovali. Počas niekoľkoročného vývoja nadobudla obec zaujímavé usporiadanie charakteristickou reťazovou formou zástavby s átriovými hospodárskymi usadlosťami.

ZASIEDLENIE MIEJSCOWOŚCI

Osturnia jest częścią regionu Spisza, znanego z wielu dramatycznych wydarzeń historycznych. Wywarły one wpływ także na historię regionu Zamagurza, gdzie w XIII i XIV wieku miała miejsce kolonizacja, podobnie jak w pozostałych częściach regionu. Koloniści mieli różne pochodzenie, przez co powstała ciekawa mieszanka narodowościowa i etniczna, tak specyficzna dla Spisza.

W tamtym okresie duża część Zamagurza należała do rodów Berzeviczych i Görgeych, którzy tutaj zakładali miejscowości za pośrednictwem tzw. sołtysów. Sołtys znajdował ludzi, którzy zasiedlali przydzielony obszar w zamian za pewne ustępstwa (zwolnienie od płacenia daniny przez określony czas), ale jednocześnie stawali się poddanymi danego właściciela ziemi. Sołtysowie, przeważnie pochodzenia niemieckiego, pozyskiwali ludzi bez względu na narodowość czy pochodzenie. Na początku XIV wieku, w 1314 roku również teren obecnej Osturni stał się przedmiotem transakcji majątkowej na ziemiach należących do rodu Berzeviczych, ale do dnia dzisiejszego nie zachowały się informacje o założeniu wsi.

Choć w kolejnych stuleciach kontynuowano zasiedlanie Zamagurza, wciąż stosunkowo rozległe tereny były niezamieszkałe. Były wykorzystywane przez pasterzy owiec z pobliskich miejscowości do wypasu trzody i owiec, którzy budowali tu szałas i przysiółki, za co nie płacili właścicielowi ziemi żadnej daniny ani opłat. W 1589 roku Jerzy Horvath z Palocsy (*Juraj Horváth z Plavča*) kupił pobliski zamek w Niedzicy (obecnie Polska), i na pewien czas stał się jednocześnie jedynym możnowładcą Zamagurza. Zdecydował o zasiedleniu niezamieszkałych terenów przez założenie nowych miejscowości, między innymi Osturni. W 1590 roku udokumentowano obecność pasterzy owiec również na

Osturnianska lúka (M. Purtz)

Zárubkové polia pod snehom (M. Purtz)

terenie obecnej miejscowości, ale jej założenie datowane jest dopiero na pierwsze dziesięciolecie XVII wieku. Wzmianka o niej znajduje się w wykazach danin z 1647 roku pod nazwą *Oszturnya*.

Interesujące jest również pochodzenie nazwy miejscowości. Z nazwą „Hasthorn“ spotykamy się już w 1313 roku (niem. Ast - garb, grzbiet, Horn - róg, guz). Chodziło jednak o nazwę utworu skalnego w masywie Spiskiej Magury, obecnie znanego jako Skalka (1047 m n.p.m.). W czasie założenia miejscowości działali tu już pasterze wywodzący się z Rusinów - grupy etnicznej o obrządku prawosławnym. Pierwotnie Rusini zamieszkiwali Halicz i Ruś Podkarpacką (*obecnie Zakarpacie*). Stamtąd wędrowali w kierunku zachodnim. Teren wokół potoku Osturniańskiego oferował im stosunkowo korzystne otoczenie i warunki do pasterstwa. Osturňa jest o tyle interesująca, że stała się najdalej na zachód położoną miejscowością rusińską na obszarze łuku karpackiego.

W miejscowości stopniowo zaczęto zajmować się – obok pasterstwa – rolnictwem. Ziemię podzielono na długie pola - łany (*tzw. zárubky*), które zostały wykarczowane, pojedynczo zasiedlone, zamienione w orną glebę i uprawiane. Na przestrzeni wieków w miejscowości rozwinął się ciekawy układ w postaci charakterystycznej zabudowy łańcuchowej składającej się z zagród wiejskich z podwórzem.

🇬🇧 SETTLING OF THE MUNICIPALITY

Osturňa is the part of the Spiš region, which is known for a lot of dramatic and historical events. These influenced also the history in the Zamagurie area, which had been colonised in the 13th and 14th century like the other parts of the region. As the colonists were of different origin, an interesting mixture of nations and ethnic groups was formed which was typical of Spiš.

At those times, a great part of Zamagurie belonged to the families of Berzeviczy and Görgey, who had founded municipalities via the so-called *šoltyses* here. A šoltys was gaining people, who had settled the assigned area for certain benefits (relief from taxes

Kováčstvo (M. Purtz)

Zabudnutý svedok minulosti (M. Purtz)

for certain time) but at the same time they became subjects of a particular land owner. Šoltyses, mainly of German origin, were gaining people without taking into account their nationality or origin. At the beginning of the 14th century, in 1314, the area of the present-day Osturňa became the subject of a property transaction on the territory of the Berzevicz family but there are no preserved reports on the village foundation.

Although in the following centuries, the settling of Zamagurie had continued, yet there were still quite large unsettled areas. The Wallachians from near municipalities used them for sheep and cattle grazing, they founded shepherd's housings and dispersed settlements called *kopanice* here for which they paid no taxes or fees to the land owner. In 1589, Juraj Horváth from Plaveč bought a nearby Nedeca castle (present-day Poland) and had become the only one land lord of Zamagurie for certain time. Through the foundation of other municipalities, he decided to settle this unsettled territories, including Osturňa. In 1590, the presence of Wallachians in the area of the present-day municipality was documented but its establishment dates back only to the first decades of the 17th century. In 1647, it was mentioned in tax lists under the name *Oszturnya*.

Also the origin of the municipality name is interesting. We find the name "Hasthorn" already in 1313 (Germ. Ast – hunch, back, Horn – horn, bump). It originally designated the name of a stone formation in the massif of Spišská Magura today known as Skalka (1047 m). At the time of the municipality establishment, shepherds of the Ruthenian nationality and Orthodox confession were already living here. Ruthenians originally lived in Halič and Carpathian Ruthenia. From there, they were moving to the west. The territory around the Osturňa brook offered them quite a suitable environment and conditions for shepherding. What makes Osturňa interesting is the fact that it had become the westernmost Ruthenian municipality in the area of the Carpathian Arch.

Gradually, people started to deal with agricultural activities besides shepherding. The land was divided into long fields – strips, so-called *zárubky* (*zarembky*), which were deforested, settled individually, changed to the arable soil and farmed. During the hundreds of years of its development, the municipality acquired an interesting arrangement – the characteristic chain-like form of the built up with atrium farm estates.

Pohľad na Osturniansku brázdu (J. Harabin)

Hospodársky dvor (M. Purtz)

OSTURŇA – „ŽIVÝ SKANZEN“

Obec Osturňa je nepísaná kronika ťažkého života v nehostinnom, no krásnom prostredí Spišskej Magury. Je stále živým dôkazom dejín, spomienka na našich predkov. Dedinka ignorujúca čas, vysmievajúc sa súčasnej modernej dobe, uponáhľanosti a nezdravému spôsobu života.

Odhľadá poloha Osturňa, postupné zanikanie pôvodného spôsobu života, odchod veľkej časti obyvateľstva (v r. 1960 mala Osturňa 1 335 obyvateľov) za lepšími životnými podmienkami zapríčinil stagnáciu jej vývoja.

Pozoruhodné je, že v Osturni, ako v jedinej obci na Zamagurí, napriek viacerým snahám nedošlo ku kolektivizácii súkromného hospodárstva.

Hlavnou obživou obyvateľstva stále bolo a je poľnohospodárstvo, ktoré je ešte aj dnes sústredené prevažne na chov oviec. Ovce – mnohostranne úžitkové zvieratá, boli a sú odvekými spoločníkmi tunajšieho ľudu.

Aj napriek tomu, že žijeme v 21. storočí, Osturňa si zachováva svoje tradície. Staršia generácia, ktorá bola zvyknutá žiť na gazdovstve a ťažko pracovať, ešte aj dnes pracuje na svojom hospodárstve. Práca na poli, chov dobytky, výroba domácich produktov pre vlastnú potrebu mnohým dodáva energiu aj zmysel života. Tento odkaz odovzdávajú mladšej generácii, ktorá rozvíja nielen nehnuteľné hodnoty, ale aj duchovné hodnoty - ľudové zvyky, tradície, piesne, predstavuje a zachováva aj ľudový odev, ktorý je pýchou Osturňanov. Súčasťou zachovania tradícií sú aj tradičné osturnianske jedlá, ktoré prevažne pozostávajú z bryndze, zemiakov, slaniny. Obyvateľom v obci spestrujú život rôzne kultúrne a spoločenské podujatia, na ktorých sa stretávajú.

Vyhlasenie obce za Pamiatkovú rezerváciu ľudovej architektúry v roku 1979 zachováva dedičstvo našich predkov ďalším generáciám.

Osturňa, pamiatková rezervácia, nie je umelo vytvorená, ale je „živým skanzenom“ nášho Slovenska, je skvostom Zamaguria, ktorú vytvorili pracovité ruky tunajšieho ľudu. Osturňa patrí k najperspektívnejším obciam Zamaguria z hľadiska rozvoja turistiky.

Práca so zvieratami (K. Gregoričková)

Čtíme si naše tradície (K. Gregoričková)

OSTURŃA – „ŻYWY SKANSEN“

Miejscowość Osturňa to niepisana kronika trudnego życia w niegościnnym, ale pięknym otoczeniu Spiskiej Magury. Jest ciągle żywym dowodem historii, wspomnieniem naszych przodków. Niewielka wioska, która ignoruje bieg czasu, wyśmiewa się z nowoczesności, w której dominuje pośpiech i niezdrowy styl życia.

Peryferyjne położenie Osturni, stopniowy zanik pierwotnego stylu życia, migracja sporej części ludności w poszukiwaniu lepszych warunków życia (w 1960 r. Osturňa miała 1335 mieszkańców) spowodowały stagnację.

Zadziwiający jest fakt, że w Osturni, jako jedynej miejscowości na Zamagurzu, pomimo kilkukrotnych usiłowań, nie nastąpiła kolektywizacja prywatnych gospodarstw rolnych.

Podstawą utrzymania ludności było i nadal jest rolnictwo, które nawet obecnie skupia się przeważnie na hodowli owiec. Owce jako zwierzęta wszechstronnie użytkowe, odwiecznie towarzyszyły i towarzyszą tutejszej ludności.

Pomimo tego, że żyjemy w XXI wieku, Osturňa zachowuje swoje tradycje. Starsze pokolenie, przyzwyczajone do życia i ciężkiej pracy w gospodarstwie, jeszcze do dziś pracuje na swoim gospodarstwie. Praca w polu, hodowla bydła, wytwarzanie wyrobów domowych na własny użytek wielu ludziom dodaje energii i jest sensem ich życia. Spuściznę tę przekazują młodszemu pokoleniu, które rozwija nie tylko wartości materialne ale też wartości duchowe – zwyczaje ludowe, tradycje, pieśni, prezentuje i zachowuje strój ludowy, który jest dumą mieszkańców Osturni. Częścią zachowania tradycji są również tradycyjne posiłki osturniańskie, składające się przeważnie z bryndzy, ziemniaków, słoniny. Życie obywateli miejscowości urozmaicają różne imprezy kulturalne i towarzyskie, na których się spotykają.

W 1979 roku miejscowość została wpisana do rejestru zabytków architektury ludowej, co pozwoli zachować dziedzictwo naszych przodków dla następnych pokoleń. Osturňa, wiejski zespół zabytkowy, nie została utworzona sztucznie, ale jest „żywym skansenem“, klejnotem Zamagurza, który stworzyły pracowite ręce tutejszej ludności.

Osturňa zalicza się do najbardziej perspektywicznych miejscowości Zamagurza pod względem rozwoju ruchu turystycznego.

„Osturňanky“ (M. Purtz)

Vystúpenie ku „Dňu matiek“ (K. Gregoričková)

🇸🇰 OSTURŇA – „LIVE OPEN-AIR MUSEUM“

The Osturňa municipality is the unwritten chronicle of the hard life in the inhospitable but marvellous environment of Spiššská Magura. It has still been the live proof of the history, the remembrance of our ancestors. The village, which ignores the time, and makes fun of modern era dominated by haste and unhealthy way of life.

The remote location of Osturňa, the gradual extinction of the original way of life, the majority of citizens (in 1960 Osturňa had 1 335 citizens) leaving for better life conditions caused the stagnation of its development. It is remarkable that despite many efforts no collectivisation of private farms was carried out in Osturňa, as the only one municipality in Zamagurie,

The agriculture has been the main livelihood of citizens and is mostly focused on the sheep breeding even today. Sheep – multi-purpose animals have been the age-long companions of the local people.

Despite the fact that we are living in the 21st century, Osturňa has been preserving its traditions. The older generation, who were used to living on farms and hard work, are working on their farms even today. Field work, cattle breeding, home-made products for own needs provide many with energy and give meaning to their lives. They have handed down this message to younger generation, who develop not only immovable values, but also spiritual values – folk customs, traditions, songs; they present and preserve the folk costume as well, which is the pride of Osturňa people. The preservation of traditions also includes the traditional Osturňa dishes which consist mainly of sheep cheese called *bryndza*, potatoes and bacon. The life of citizens in the municipality is enriched with various cultural and social events, where they meet together.

The municipality was declared the Monument Reserve of Folk Architecture in 1979 and as such preserves the heritage of our ancestors for other generations. Osturňa, the monument reserve, is not created artificially, but presents the „live open-air museum“ of the Slovakia, it is the jewel of Zamagurie created by hardworking hands of the local people.

Osturňa belongs among the most prospective municipalities of Zamagurie concerning the tourism development.

Kone (K. Gregoričková)

Deň úcty k starším (K. Gregoričková)

PAMIATKOVÁ REZERVÁCIA ĽUDOVEJ ARCHITEKTÚRY

Ľudová architektúra je základom kultúry spoločnosti, jej vzťahu k svojmu územiu, vyjadrením kultúrnej rôznorodosti sveta. Ľudové stavebné dedičstvo vzbudzuje hrdosť všetkých ľudí, ako atraktívny produkt spoločnosti je utilitárne a pritom zaujímavé a krásne.

Sústreďuje zároveň obraz súčasného života, ako aj obraz histórie spoločnosti. Pre ľudstvo by bolo nedôstojné, keby neexistovala snaha o zachovanie tejto tradičnej harmónie, ktorá je pre človeka základom jeho vlastnej existencie.

(Charta ICOMOS o ľudovom stavebnom dedičstve, október 1999, Mexiko)

ZESPÓŁ ZABYTKÓW ARCHITEKTURY LUDOWEJ

Architektura ludowa jest fundamentem kultury społeczeństwa, jego stosunku do zamieszkiwanego obszaru, wyrazem różnorodności kulturowej świata. Ludowe dziedzictwo architektoniczne budzi podziw, jako atrakcyjny produkt społeczeństwa jest użyteczne a przy tym interesujące i piękne.

Jest obrazem współczesnego życia i odzwierciedleniem historii rozwoju społecznego. Byłoby niegodnym ludzkości, gdyby nie istniało dążenie do zachowania tradycyjnej harmonii, która stanowi podstawę egzystencji człowieka.

(Karta ICOMOS o ludowym dziedzictwie budowlanym, październik 1999, Meksyk)

MONUMENT RESERVE OF FOLK ARCHITECTURE

Folk architecture is the basis of the culture of society, of its relationship to its territory, the expression of the world's cultural diversity. The built folk heritage raises the pride of all people and as the attractive society product is utilitarian, interesting and beautiful at the same time.

It simultaneously includes the image of the present-day life as well as the image of the history of society. It would be dishonourable for mankind when there would be no effort to preserve this traditional harmony, which is the basis of the own existence for every human.

(ICOMOS Charter on the Built Vernacular Heritage, October 1999, Mexico)

Detail brány (M. Purtz)

CHARAKTERISTIKA PAMIATKOVÝCH HODNÔT A ZÁSADY OCHRANY

Parcelácia – zárubky

Pri organizovanom osídľovaní Osturne sa jej chotár pre pôvodných osadníkov rozdelil na rovnaké lány – **zárubky**, ktoré sa tiahli od jedného okraja chotára po druhý.

V strede obce sa nachádzal hlavný, tzv. centrálny – farský zárubok s farou, hospodárskymi stavbami, kostolom (cerkvou) a cintorínom. Smerom na východ bolo vymeraných 25 zárubkov a smerom na západ ďalších 25. Celý chotár bol tak pôvodne rozdelený na 51 zárubkov. Každý osadník dostal do vlastníctva jeden takýto pás – zárubok, ktorého šírka predstavovala 110 – 120 metrov. Pridelený zárubok osadník postupne vyklčoval a pôdu kultivoval a postavil si na ňom obydlie.

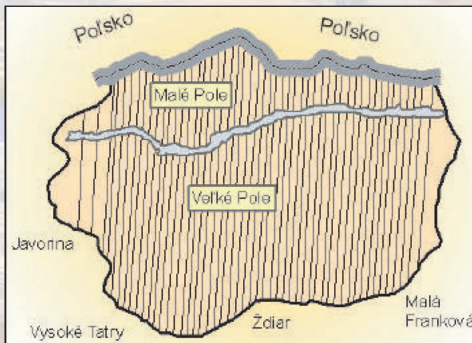
Domy stavané na zárubkoch sú situované pri ceste alebo potoku a vytvárajú reťazovú zástavbu. Pôvodná šírka zárubkov sa delila na menšie časti dedením medzi potomkov, ktorí si opäť na svojej časti postavili príbytky. Jeden zárubok sa tak delil na 1/2, 1/4, 1/8. Nový dom stavali obyčajne vedľa starého, alebo na druhej strane potoka či cesty, ale vždy na jednej časti zárubku. Nikdy sa nestavalo za domom. Pozdĺžnym delením zárubku sa medzery medzi domami postupne zmenšovali a vznikla tak uličná zástavba, ktorá sa tiahne pozdĺž údolia Osturnianskeho potoka.

Dôležité bolo označovanie hraníc zárubkov kamennými medzníkmi, drevenými kolmi, alebo hranicu tvoril strom, ker a pod. Hranice na terasovito rozložených svahových pozemkoch sa riešili násypmi oranej pôdy. Terasovité pásy polí tvoria aj v súčasnosti charakteristický vzhľad Osturne.

Spôsob zástavby, urbanistická kompozícia

Rovná plocha a sklon terénu určovali výber miesta na stavbu obydlia, ako aj okolnosti potrebné na život – pitná voda, cesta, potok. Optimálne podmienky pre stavbu boli veľmi zriedkavé. Terén pozemku sa prispôboval minimálne, svah sa vyrovnával podmurouvkou a pod.

V začiatkoch osídľovania bola pre Osturnu na bývanie typická prízemná jednopriestorová zrubová koliba s jedným vchodom, bez okien a povaly. Bola zároveň aj maštaľou, v ktorej sa počas tuhých mrazov ustajňoval mladší dobytok a ovce vo vyhradenom priestore, kúte oproti ohnisku pri dverách. Takýto spôsob ochrany domácich zvierat pred zimou sa udržal v Osturni ešte v 30. rokoch 20. stor. Tento typ koliby sa stal základom typu „maštaľového domu“.

Nákres zárubkov (B. Devečka)

Zárubkové polia (Pam. úrad)

Základnou stavebnou jednotkou je roľnícky dvor. Ľudový (obytný) dom je situovaný pri ceste, pozdĺžnou stranou orientovaný rovnobežne s komunikáciou. Za domom je malý dvor, ktorý je obostavaný hospodárskymi stavbami. V zadnej časti je stodola s maštaľou, zo západnej strany sú chlievy, ovčiarne, z východnej strany ďalšie hospodárske stavby – napr. šopy. Postupne sa tak vyvinul typ prísne uzavretej sídelnej jednotky s malým štvorcovým alebo obdĺžnikovým dvorom – átriom uprostred, prístupným iba cez jeden vchod od cesty. Tak sa zabezpečila ochrana proti vetru, divjej zveri či zbojníkmi.

Postupným zánikom pôvodného roľnícko-pastierskeho spôsobu sa výrazne mení dispozičná zástavba jednotlivých roľníckych dvorov. Hospodárske stavby sa už len sporadicky využívajú na pôvodné účely, absentuje základná údržba, čím postupne dochádza k ich zániku. To, samozrejme, vplýva na zachovanie pôvodnej objektovej skladby v pamiatkovom území. Z hľadiska ochrany pamiatkového fondu je prípustná aj zmena ich pôvodného funkčného využitia, napr. na bývanie.

Stavebné materiály, stavebná technika

Základy a podmurovky

Používali sa výlučne pri stavbe ľudových domov, stavebným materiálom boli ploché kamene, ktoré boli striedavo ukladané, zasypané hlinou, zemou a vlhkým lesným humusom. Vysoká podmurovka poskytovala priestor na výstavbu pivníc pod domom.

Postupom času dochádza k úpravám podmurovky nanášaním omietky, keramickými a kamennými obkladmi, čo negatívne vplýva na pamiatkovú hodnotu objektu.

Stavebný materiál pri výstavbe ľudového domu a hospodárskych stavieb

Stavby sa realizovali výlučne drevenou zrubovou konštrukciou. Pri ľudovom dome sa používali smrek, pri hospodárskych stavbách jedľové drevo, ktoré rokmi stmavne až očernie. Stromy vyhladnuté na stavbu sa dlhodobo pozorovali a opatrovali až do výrubu. Okolie stromu bolo vyčistené, aby mohli korene voľne dýchať a strom sa správne vyvíjal do hrúbky a výšky. Ak strom po udretí sekerou „zazvonil“, bol vhodný na stavbu. Stromy sa nevytínali v piatok a počas splnu. Kmene sa odkôrňovali v máji. Drevo sa nakoniec uložilo do vodorovnej polohy a sušilo sa pol až dva roky. Na stavbu obytného domu bolo potrebných 40 – 90 hrubých smrekov. Špáry medzi trámami sa upchávali machom, slamou, oblepili hlinou, natreli vápenným náterom nabiele, v ďalšom období i namodro alebo žltu. Rezné plochy priečných trámov sa natierali vápenným náterom, aby sa zamedzil prístup

Príklad podmurovky (K. Gregoričková)

Dekorácia rezných hrán priečných trámov (M. Purtz, Pam. úrad)

vody. Plochy štvorcov sa dekorovali prírodnými motívmi. Drevo sa nefarbilo a získalo tak svoju prirodzenú farbu vplyvom premien počasia.

Okenné otvory

Pri prvotných obydliach – kolibách sa otvory na stenách pred zimou upchávali handrami, neskôr zvieracími blanami. Počet okien v ľudových domoch bol ustálený – v komore jeden, v izbe dva. Postupne sa zväčšovali až do rozmerov 60 x 80 cm. Z exteriérovej strany je vysunutá doska, ktorá chráni okno pred dažďom a snehom. Neskôr sa ujali presklenné okná v tvare „T“, v štvor- a šesťdielnom členení. Ozdobené sú farebne natretou lištou.

Okná so žalúziami, okenicami, či inými netypickými prvkami pre ľudovú architektúru narúšajú pamiatkovú hodnotu.

Vstupné otvory

Podobne ako okenné otvory sa budovali zároveň so stavbou zrubu. Rozmery vstupných otvorov boli 160 – 180 x 100 – 120 cm. Vysoké prahy 20 – 30 cm pri vonkajších dverách zabraňovali podfukovaniu vetrom. Výplň dverí sa zdobí vrúborezbou a sústavou drevených klincov (kolíkov).

Strechy stavieb

Sú sedlové s podlomenicami v 1/4 – 1/2 výšky štítu, pôvodne bez komínov nad úrovňou strechy. Prístup do podkrovia je z pitvora. Dym z pece sa rozširoval v celom podstreší a vychádzal škárami medzi šindle a vyrezanými otvormi v štíte – výzorníkmi, ktoré zároveň osvetľovali priestor. Podkrovie bolo využívané aj na konzervovanie potravín údením. Pôvodná strešná krytina je drevený štiepaný šindel. Postupne bola táto krytina nahradzovaná, resp. prekrytá plechom alebo eternitovou krytinou.

Novodobé strešné krytiny veľmi negatívne vplývajú na celkový výraz sídla.

Dom ľudový

Pôvodne býval dispozične 2-dielny, neskôr 3-dielny s priestormi pitvor – izba – komora, ojedinele dochádzalo k prístavbe ďalšieho dielu, čím vznikla 4-dielna dispozícia.

Pitvor – vstupný priestor ľudového domu, chránil vstup do domu, nebola tu dlážka ani strop, viedol z neho prístup do krovu. Pre rozšírenie priestoru v dome sa jeho dĺžka skracovala na 1/2 – 1/3.

Izba – hlavný obývací priestor, jediný vykurovaný v dome, štandardné priestory 3 x 3

Okenné otvory (Pam. úrad, M. Purtz, Pam. úrad)

m a 3 x 4 m. Dominantou izby je pec, slúžila na prípravu jedál, vykurovanie i miesto na spanie. Posteľ bola len jedna a spával na nej gazda s manželkou. Ostatní členovia spávali na laviciach okolo pece, pod oknami a v kúte okolo stola, ktorý bol dôležitou súčasťou izby. Vybavenie izby dopĺňala truhlica na ženské šaty a police na kuchynský riad. Na nosnom stropnom tráme stranou oproti oknám boli vyrezané dekoratívne prvky, rozety a meno staviteľa domu s letopočtom.

Komora – je prístupná z izby, slúžila na skladovanie potravín, odkladanie odevu a obuvi, niekedy i na spanie.

Podstena – vonkajšia pozdĺžna strana domu smerom k dvoru na ukladanie dreva pripraveného na kúrenie.

Pivnica – spravidla situovaná pod domom, výnimkou nie sú ani samostatne vybudované pivnice.

Okolie domu – malé záhradky s okrasnými kvetmi alebo stromami, najčastejšie s jaseňom alebo javorom, ohradené drevenými latkovými plotmi.

Hospodárske stavby

Stodola – najväčší hospodársky objekt, konštrukčne i materiálovo rovnaký ako ľudový dom, špáry medzi trámami sú väčšie a nevyplnené, strechy sú sedlové s podlomenicami. Stodola býva 3-dielna, často budovaná s maštaľou. Povalový priestor sa využíval pre uskladnenie krmiva.

Ovčín – drevená zrubová dvojpriestorová stavba so sedlovou šindľovou strechou, nečýbal v žiadnom dvore. Roľnícky dvor dopĺňal chliev, šopa, voziareň, sklad a pod.

Kultúrne dedičstvo sú mozole našich predkov a bohatstvo, ktoré nám zanechali v jeho podobe. Chráňme ho, zveľaďujme a zachovávejme pre nasledujúce generácie.

CHARAKTERYSTYKA WARTOŚCI ZABYTKOWYCH I ZASADY ICH OCHRONY

Parcelacja – łany (zárubky)

W procesie zasiedlania Osturni jej ziemię podzielono między pierwotnych osadników na jednakowe łany – **zárubky**, które ciągnęły się z jednego końca wsi na drugi.

Pośrodku miejscowości znajdował się główny, tzw. centralny – parafialny łan wraz z ple-

Vstupné otvory (Pam. úrad, Pam. úrad, M. Purtz)

banią, budynkami gospodarczymi, kościołem (cerkwią) i cmentarzem. W kierunku wschodnim wymierzano 25 łanów i w kierunku zachodnim następne 25. Pierwotnie więc cały teren został podzielony na 51 łanów. Każdy osadnik otrzymywał na własność jeden łan o szerokości od 110 do 120 metrów. Osadnik stopniowo karczował przydzielony łan i uprawiał glebę oraz budował na nim dom.

Domy budowane na łanach są usytuowane przy drodze lub potoku i tworzą zabudowę łańcuchową. Pierwotną szerokość łanów dzielono na mniejsze części w drodze dziedziczenia przez potomków, którzy znów budowali na swojej części domy. Jeden łan dzielono w ten sposób na 1/2, 1/4, 1/8. Nowy dom budowano zwykle obok starego, bądź po drugiej stronie potoku lub drogi, ale zawsze na jednej części łanu. Nigdy nie budowano za domem. Przez dzielenie łanu wzdłuż stopniowo zmniejszała się odległość między domami przez co powstała zabudowa ulicy, która biegnie wzdłuż doliny potoku Osturnianskiego.

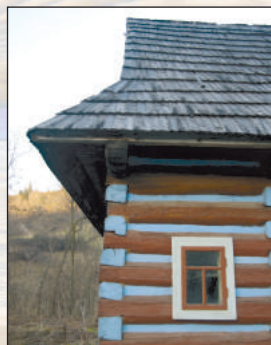
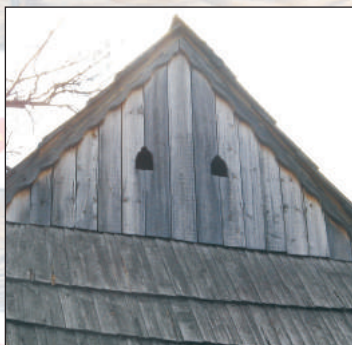
Ważne było wyznaczanie granic łanów przy pomocy kamieni granicznych czy drewnianych pali, granicę wytyczało też drzewo, krzak itp. Na gruntach położonych na zboczach, gdzie prowadzono uprawę metodą tarasową, granice wytyczano przez ziemne skarpy. Również obecnie tarasowo ułożone pasy pól stanowią o charakterystycznym wyglądzie Osturni.

Sposób zabudowy, kompozycja urbanistyczna

O wyborze miejsca na budowę domu decydowała równa powierzchnia i nachylenie terenu, jak też warunki potrzebne do życia – dostęp do wody pitnej, do drogi, potoku. Optymalne warunki do budowy zdarzały się bardzo rzadko. Dostosowywano przynajmniej teren parceli, wyrównywano zbocza przez podmurówkę itd.

Na początku osadnictwa typowy dla Osturni był parterowy szalas z bierwion z jednym pomieszczeniem i z jednym wejściem, bez okien i sufitu. Był jednocześnie oborą, w której podczas srogich mrozów umieszczano młodsze bydło i owce na wydzielonej powierzchni w kącie przy drzwiach, naprzeciwko ogniska. Taki sposób ochrony zwierząt domowych przed zimą utrzymywał się w Osturni jeszcze w latach 30. XX w. Ten typ szalasu stał się podstawą typu „stodoły mieszkalnej“.

Podstawową jednostką budowlaną była zagroda wiejska. Dom mieszkalny (*fudový*) usytuowany był przy drodze, zwrócony podłużną stroną równoległe do szosy. Za domem było małe podwórkó, otoczone budynkami gospodarczymi. W tylnej części znajdowała się stodoła z oborą, od zachodniej strony chlewy, owczarnie, od wschodniej strony inne budynki gospodarcze – np. szopy. Stopniowo rozwinął się w ten sposób typ szczelnie zamkniętej

Prirodzené zafarbenie dreva (M. Purtz), Výzorník (Pam. úrad) Šindľová strecha (M. Purtz)

jednostki osiedleńczej z małym kwadratowym bądź prostokątnym podwórkiem – atrium pośrodku, dostępnym tylko przez jedno wejście od strony drogi. W ten sposób zapewniano ochronę przed wiatrem, dzikimi zwierzętami czy też rozbójnikami.

Przez stopniowy zanik pierwotnego rolniczo-pasterskiego trybu życia wyraźnie zmieniła się projektowa zabudowa poszczególnych zagród wiejskich. Budynki gospodarcze są już tylko sporadycznie wykorzystywane do celów pierwotnych, brak podstawowej konserwacji, przez co stopniowo dochodzi do ich zaniku. Oczywiście wpływa to na zachowanie pierwotnego składu obiektów na obszarze zabytkowym. Z punktu widzenia ochrony funduszu zabytków dopuszczalna jest też zmiana ich pierwotnego funkcjonalnego wykorzystania, np. na mieszkanie.

Materiały budowlane, technika budowy

Fundamenty i podmurówki

Wykorzystywano je wyłącznie przy budowie domów mieszkalnych, materiałem budowlanym były płaskie kamienie, które układano na przemian, zasypywano gliną, ziemią oraz wilgotną próchnicą leśną. Wysoka podmurówka stwarzała przestrzeń do budowy piwnic pod domem.

Z biegiem czasu dochodziło do ulepszeń w podmurówce przez tynkowanie, obłożenia ceramiczne i kamienne, co ma negatywny wpływ na wartość zabytkową obiektu.

Materiał budowlany przy budowie domu mieszkalnego i budynków gospodarczych

Budynki wykonywano wyłącznie w drewnianej konstrukcji z bierwion. Do budowy domu mieszkalnego wykorzystywano świerki, przy budynkach gospodarczych drewno z jodły, które z biegiem lat ciemnieje a nawet czernieje. Drzewa upatrzone na budowę obserwowano przez długi okres i pielęgnowano je aż do wyrębu. Otoczenie drzewa było czyszczone, aby korzenie mogły swobodnie oddychać i aby drzewo mogło się prawidłowo rosnąć na grubość i na wysokość. Jeśli drzewo „zadzwońiło” po uderzeniu siekierą, było odpowiednie na budowę. Drzew nie ścinano w piątek ani podczas pełni księżyca. Pnie odkorowywano w maju. Na koniec układano drewno w pozycji poziomej i suszono przez okres od pół roku do dwóch lat. Na budowę domu mieszkalnego potrzeba było od 40 do 90 grubych świerków. Szpary między belkami zapychano mchem, słomą, oblepiano gliną, bielono wapnem, w późniejszym okresie malowano też na niebiesko lub na żółto. Powierzchnie krawędzi belek poprzecznych bielono wapnem, aby ograniczyć dostęp wody. Powierzchnie kwadratów

Osturnianska izba (M. Purtz)

Tradícia Vianoc (M. Purtz)

dekorowano motywami przyrody. Drewna nie malowano, w ten sposób uzyskiwało swój naturalny kolor pod wpływem zmian pogody.

Otworki okienne

Przy pierwotnych domach - szałasach - przed zimą zatykano otworki w ścianach szmatami, później błonami zwierzęcymi. Liczba okien w domach mieszkalnych była stała – w komorze jedno, w izbie dwa. Stopniowo powiększono je do rozmiarów 60 x 80 cm. Z zewnątrz znajdowała się wysunięta deska, która chroniła okno przed deszczem i śniegiem. W okresie późniejszym przyjęły się szasklone okna w kształcie litery „T“, z podziałem na cztery lub sześć części. Były ozdobione listwami pomalowanymi na kolorowo.

Okna z żaluzjami, okiennicami, bądź innymi elementami nietypowymi dla architektury ludowej naruszają ich wartość zabytkową.

Otworki wejściowe

Podobnie jak otworki okienne były budowane z bierwion wraz z domem. Rozmiary otworków wejściowych wynosiły 160 – 180 x 100 – 120 cm. Wysokie progi 20 – 30 cm przy drzwiach zewnętrznych zapobiegały podwiewaniu przez wiatr. Wypełnienia drzwiowe zdobiono ornamentami wycinanymi w drewnie (*vrúborez*) oraz układem gwoździ drewnianych (*kolíky*).

Dachy budynków

Były dwuspadowe półszczytowe z okapem na 1/4 – 1/2 wysokości szczytu, pierwotnie bez kominów nad poziomem dachu. Dojście na poddasze znajdowało się w sieni. Dym z pieca przedostawał się do całego poddasza i wydostawał się przez szpary między gontami i otworami wyciętymi w dachu (*výzorník*), które jednocześnie oświetlały pomieszczenie. Poddasze wykorzystywano również do konserwacji żywności przez wędzenie. Pierwotnym pokryciem dachowym był drewniany gont łupany. Stopniowo go zastępowano, ewentualnie przekrywano blachą bądź też pokryciem z eternitu.

Nowoczesne pokrycia dachowe bardzo negatywnie wpływają na wygląd ogólny zagrody.

Dom mieszkalny

Pierwotnie był projektowany jako dwutraktowy, później trójtraktowy z pomieszczeniami sień – izba – komora, w sporadycznych przypadkach dochodziło do dobudowania następ-

Pec – teplo domova (M. Purtz)

Zdobení nosný stropný trám izby (Pam. úrad)

nej części, dzięki czemu powstał obiekt czterotraktowy. **Sień** – pomieszczenie wejściowe do domu mieszkalnego, chroniła wejście do domu, nie było tutaj podłogi ani sufitu, prowadziło z niej wejście na poddasze. Aby poszerzyć przestrzeń mieszkalną domu skracano jej długość do 1/2 – 1/3. I z b a – główne pomieszczenie mieszkalne, jedyne, które ogrzewano w domu, standardowe pomieszczenia to 3 x 3 m i 3 x 4 m. Elementem dominującym w izbie był piec, który służył do przygotowania pokarmów, ogrzewania i jako miejsce do spania. Łóżko było tylko jedno i sypiali w nim gospodarz z małżonką. Pozostali członkowie rodziny sypiali na ławach wokół pieca, pod oknami i w kącie obok stołu, który był ważną częścią izby. Wyposażenia izby dopełniała skrzynia na ubiory kobiece oraz półki na naczynia kuchenne. Na nośnej belce stropowej po stronie naprzeciwko okien znajdowały się rzeźbione elementy dekoracyjne, rozety oraz nazwisko budowniczego domu wraz z datą budowy.

Komora – dostęp do niej był z izby, służyła do przechowywania żywności, ubrania i obuwia, niekiedy również do spania.

Podcienie – zewnętrzna podłużna strona domu skierowana do podwórka przeznaczona do układania drewna przygotowanego do opalania.

Piwnica – przeważnie usytuowana pod domem, do wyjątków nie należały odrębnie wybudowane piwnice.

Otoczenie domu – małe ogródki z ozdobnymi kwiatami bądź drzewami, najczęściej jesionem lub klonem, ogrodzone płotami z drewnianych sztachet.

Budynki gospodarcze

Stodoła – największy obiekt gospodarczy, pod względem konstrukcji i materiału taki sam, jak dom mieszkalny, szpary między belkami były większe i nie wypełnione, dachy były dwuspadowe półszczytowe z okapem. Stodoła bywała trójtraktowa, często budowano ją wraz z oborą. Przestrzeń pod dachem była wykorzystywana do magazynowania paszy.

Owczarnia – drewniany budynek z bierwion z dwoma pomieszczeniami z dwuspadowym dachem gontowym, musiał być w każdej zagrodzie. Zagrodę wiejską uzupełniał chlew, szopa, wozownia - budynek do przechowywania wozów, magazyn itd.

Trud naszych przodków jest dziedzictwem kulturalnym i bogactwem, które nam zostały. Chrońmy go, pomnażajmy i zachowajmy dla następnych pokoleń.

Podstena s pripraveným drevom na kúrenie, Hospodársky dvor (M. Purtz)

🇬🇧 CHARACTERISTICS OF MONUMENT VALUES AND PRINCIPLES OF THE PROTECTION

Parcellation – Plots of Land

During the organised settling of Osturňa, its municipal area got divided into equal strips – plots of land called **zárubky** - among original settlers which spread from one border of the municipal area to the other.

In the centre of the municipality, the main - so-called central - parish plot of land with a parsonage, farm buildings, church (*cerkev*) and cemetery was situated. In the eastern direction, 25 plots of land were measured and in the western direction another 25. Thus, the whole municipal area was originally divided into 51 plots of land. Each settler was given one such a strip - plot of land - into his possession whose width was 110 – 120 m. A settler gradually deforested the assigned plot of land, cultivated the land and built a dwelling on it.

Houses built on the plots of land were situated at a road or brook and made up the chain-like built-up area. The original width of plots of land was divided into smaller parts among heirs, who built up dwellings on their parts again. Thus, one plot of land got divided into 1/2, 1/4, 1/8. A new house used to be built next to the old one, or on the other side of the brook or road, but always on the same part of the plot of land. There was never anything built behind the house. Through the longitudinal division of the plot of land, the gaps between the houses gradually closed and a street built-up was created which has lined the Osturňa brook valley. Marking of borders of the plots of land was very important – done with stone landmarks, wooden poles, or the border was represented by a tree, bush, and the like. The borders on the terraced hillside lands were resolved through the piles of ploughed soil. The terraced strips of fields are representing the characteristic look of Osturňa even today.

Way of Building-up, Urban Composition

The selection of a place for the construction of a dwelling was determined by the straight surface and the terrain gradient as well as factors needed for life – drinking water, road, and brook. The optimum conditions for the construction were very rare. Minimally, the terrain of the plot of land got adapted, or the hillside was flattened through the retaining wall, and the like.

Predzáhradky (M. Purtz)

At the beginnings of settling, a ground-floor wooden log chalet with one room and one entrance, without any windows and attic was a typical dwelling of Osturňa. It was a stall as well, where younger cattle and sheep were kept in a separate space – in a corner at the door opposite the fire place - during sharp frost. Such a form of protection of house animals against the cold had been preserved in Osturňa up to 30s of the 20th century. This type of chalet became the basis of the “stall house” type.

The basic construction unit is the farm yard. Folk (residential) house is situated at the road, parallel to the thoroughfare with its longitudinal side. Behind the house, there is a small yard around which farm buildings are built. There is a barn with a stall at the back, sties and sheep houses from the western side, other farm buildings, e.g. sheds, from the eastern side. Thus, a type of a strictly closed dwelling unit with a small square or rectangular open yard - so-called atrium – in its middle had developed, accessible only through one entrance from the road. That was the way how the protection against wind, wild animals or robbers was secured.

In the process of the gradual extinction of the original agricultural and shepherd way of life, the arrangement of the built-up of particular farm yards had changed. Farm buildings are used for the original purposes only sporadically, the basic maintenance is absenting which gradually causes their decay. This of course affects the preservation of the original arrangement of objects in the monument area. Concerning the protection of the monument fund, the change of their original functional use, e.g. for dwelling, is allowed.

Construction Materials, Construction Technique

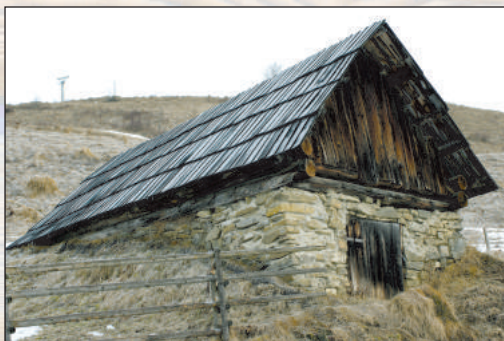
Foundations and retaining walls

They were used exclusively for the construction of folk houses, the construction material were flat stones laid down alternately, covered with clay, earth and damp forest humus. A high retaining wall provided space for the construction of cellars under the house.

As the time goes by, retaining walls are modified with spreading of plaster, with ceramic and stone tiles which negatively affects the monument value of the object.

Construction material used for the construction of a folk house and farm buildings

The wooden log framework was exclusively used for the construction of buildings. Spruce trees were used when building a folk house, fir wood, which becomes darker with years and finally becomes black, when building farm buildings. Trees intended for the construction had been observed for a long time and watched over until they were cut

Pivnica (M. Purtz)

Vyhňa (M. Purtz)

down. The place around the tree was cleared to make the roots breathe free and the tree grew well into width as well as height. If a tree “tinkled” after being hit with an axe, it was suitable for the construction. Trees were not cut down on Fridays and at full moon time. Bark was removed from trunks in May. The wood was finally laid horizontally and had dried from half a year up to two years. When a residential house was built, 40-90 thick spruce trees were needed. Gaps between beams were filled with moss or straw, they were stuck with clay, covered with lime layers firstly in white, later on in blue or yellow colour. Cut surfaces of cross beams were painted with lime coat in order to prevent the access of water. The surfaces of squares were decorated with natural motifs. The wood was not coloured and acquired thus its own natural colouring under the influence of the weather changes.

Window openings

Concerning the first dwellings – chalets – the gaps in walls were stuffed with rags against the cold, later with animal hides. The number of windows in folk houses was fixed – one in the storeroom, two in the room. They gradually reached the dimensions of 60 x 80 cm. From the exterior side, a board protruded which protected the window against the rain and snow. Later on, glass windows in the T shape divided into four or six parts became popular. They are decorated with a coloured window trim.

Windows with jalousies, shutters or other elements not typical for the folk architecture destroy the monument value.

Entrance openings

Like the window openings they used to be built simultaneously with the construction of the log house. The dimensions of the entrance openings were 160 - 180 x 100 - 120 cm. High thresholds 20 – 30 cm at the outer door prevented the wind from blowing into the inside. The door filling was decorated with indentations and with the set of wooden wedges (dowels).

Roofs of buildings

Are saddle with roof-shaped ledges in 1/4 - 1/2 of the gable height, originally without chimneys above the roof level. The attic is accessed from the entrance hall of the house. The stove smoke rose into the whole space under the roof and was released through the gaps between shingles and openings – so called *výzorníky* (dormers) - cut into the gable which also lightened the space. The attic was used for the food preservation by smoking. The original roof covering was wooden split shingles. It gradually became replaced or covered over with metal plates or eternit covering.

Chátrajúce objekty (M. Purtz, K. Gregoričková)

Modern roof coverings have a very negative impact on the total look of the dwelling.

Folk house

Originally consisted of 2 parts, later of 3 parts with spaces – entrance hall, room and storeroom, in rare cases another part was built to the house which made up a 4-part space arrangement. **Entrance hall** of the folk house called **pitvor** – protected the house entrance, there was no floor or ceiling and truss could be entered through it. In order to enlarge the space in the house, its length shortened to 1/2 – 1/3. Room – the main residential space, the only one in the house which was heated, standard dimensions of 3 x 3 m and 3 x 4 m. The room is dominated by a stove, which was used for preparation of dishes, as a heating place as well as sleeping spot. There was only one bed where farmer slept with his wife. Other family members slept on benches around the stove, under windows and in the corner around the table, which was an important part of the room. The equipment of the room was supplemented with a chest for women clothes and shelves for the kitchenware. On the ceiling supporting beam opposite the windows, decorative motifs, rosettes and the name of the house builder with a year were engraved. **Storeroom** – could be entered from the room, was used for storing of food, taking off clothes or shoes, and sometimes even for sleeping.

Underwall – the exterior longitudinal part of the house in the yard direction used for placing the wood ready for fire. **Cellar** – usually situated under the house, also separately built cellars were no exception. **Surroundings of the house** – small gardens with decorative flowers or trees, mostly ashes or maples, enclosed with wooden board fences.

Farm buildings

Barn – the largest farm building, concerning the construction and material similar to the folk house, gaps between beams are bigger and not filled, the roof is saddle with roof-shaped ledges. The barn has usually 3 parts, it is often built with a stall. The attic space was used for storing of feed. **Sheep house** – there was no house without a wooden log 2-part building with the saddle shingle roof. The farm yard was supplemented with a sty, shed, carriage house, storehouse, etc.

Cultural heritage are blistered hands of our ancestors and riches they left for us in its form. We shall protect it, enhance and preserve for the next generations.

Objekty vhodné dotvárajúci pamiatkové územie

Objekty współtworzące obszar zabytkowy

Objects suitably complementing the monument area

Dolný koniec obce - Dolny koniec miejscowości - Lower end of the municipality

(4, 6, 7, 9, 10, 12, 13, 19, 24)

Stred obce - Centrum miejscowości - Centre of the municipality

(95, 102, 110, 119, 122, 123, 125, 126, 129, 130, 131, 132, 133, 136, 139, 141, 143, 144, 145, 150, 151)

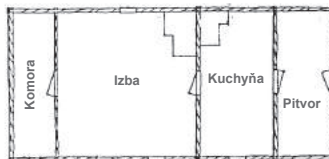
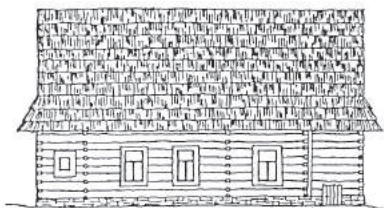
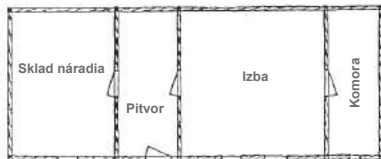
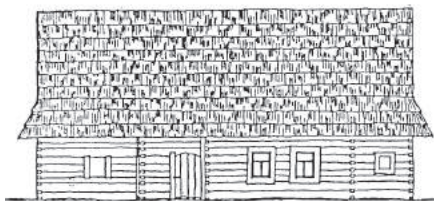
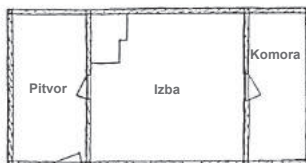
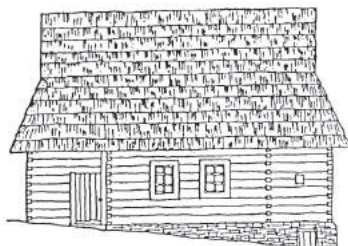
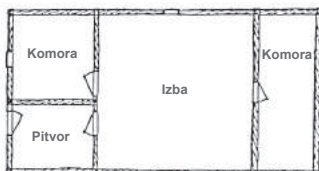
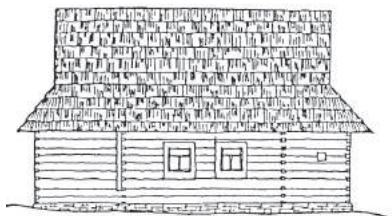
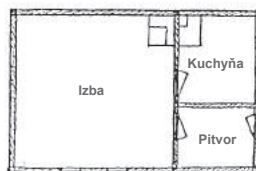
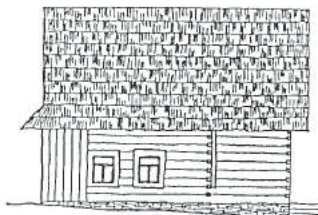
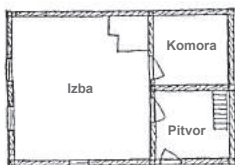
Horný koniec obce - Górny koniec miejscowości - Upper end of the municipality

(170, 175, 177, 178, 179, 180, 181, 193, 197, 198, 202, 206, 207, 208, 211, 213, 228, 231, 232, 234, 241, 243, 244, 245, 246, 247, 249, 253, 260, 262, 265, 268, 273, 274, 276, 277, 278)

Mimo pamiatkovej rezervácie - Poza obszar zabytkowy - Out of the monument area

(32, 35, 38, 40, 41, 45, 49, 55, 57, 60, 64, 69, 71, 72, 81, 85, 87, 88, 90, 91)

Typické príklady pôdorysov obytného ľudového domu
 Typowe przykłady rzutów pomieszczeń ludowego domu mieszkalnego.
 Typical Examples of Ground Plans of the Folk Residential House

SAKRÁLNA ARCHITEKTÚRA

Dominantou obce je gréckokatolícky chrám (cerkev) zasvätený patrónovi obce sv. Michalovi Archanjelovi, bol postavený v roku 1796, a nachádza sa v strede obce za Osturnským potokom. Pôvodný drevený chrám v roku 1787 vyhorel.

Vzácnosťou interiéru chrámu je i niekoľko hnutelných kultúrnych pamiatok.

Rokoková kazateľnica pochádzajúca z 2. polovice 18. storočia s tromi pamiatkovými objektami:

- Obraz sv. Jána Zlatoústeho
- Obraz sv. Bazila a Gregora
- Obraz Krista s deťmi

K ďalším vzácnym pamiatkam patrí aj procesijná drevená lampa a drevený kríž s korpusom (vyobrazujúci Umučenie Krista). Zachovala sa aj pôvodná procesiová socha Immaculaty.

Počas viac ako dvestoročnej existencie prešiel chrám niekoľkými stavebnými úpravami. Výnimočnosťou tohto chrámu je oltár s baldachýnom spojený s ikonostasom, ktorý oddeľuje loď chrámu od svätyne. Po stranách chrámu sú nástenné maľby vyobrazujúce biblické výjavy.

Areál gréckokatolíckeho chrámu je vymedzený zrubovým oplatením so šindľovou strieškou.

V obci sa nachádzajú dve kaplnky:

■ **Drevená kaplnka Ukrižovaného Krista** so šindľovou strechou, postavená na prelome 19. – 20. storočia. Je jedinečná svojho druhu (tradiuje sa, že je postavená na mieste, kde bol viackrát zachránený ten istý človek).

■ **Kaplnka Matky Božej**, murovaná, polkruhového typu.

Interiér gréckokatolíckeho chrámu sv. Michala Archanjela (M. Purtz)

ARCHITEKTURA SAKRALNA

Nad miejscowością dominuje świątynia greckokatolicka (cerkiew) pod wezwaniem Św. Michała Archanioła, patrona miejscowości, zbudowana w 1796 r., która znajduje się w centrum miejscowości, za potokiem Osturniańskim. Pierwotna świątynia drewniana spaliła się w 1787 r.

Warto zwrócić uwagę na kilka zabytków znajdujących się wewnątrz świątyni.

Kazalnica w stylu rokoka, pochodząca z drugiej połowy XVIII w. z trzema obiektami zabytkowymi:

- Obraz św. Jana Złotoustego
- Obraz św. Bazylego i Grzegorza
- Obraz Chrystusa z dziećmi

Do cennych zabytków zaliczają się również drewniana lampa i drewniany krzyż procesyjny z korpusem (przedstawiający mękę Chrystusa). Zachowała się także pierwotna rzeźba procesyjna Immaculaty.

Podczas swego ponad dwustuletniego istnienia świątynię kilkakrotnie przebudowano. Elementem charakterystycznym tej świątyni jest ołtarz z baldachimem połączony z ikonostasem, który oddziela nawę od sanktuarium. Po bokach świątyni znajdują się malowidła ściennie przedstawiające sceny z Biblii.

Teren świątyni greckokatolickiej jest otoczony ogrodzeniem z belek z daszkiem gontowym.

W miejscowości znajdują się dwie kapliczki:

■ **Drewniana kapliczka Chrystusa Ukrzyżowanego** z dachem gontowym, zbudowana na przełomie XIX-XX wieku. Ma szczególne znaczenie, bowiem według przekazów ustnych zbudowano ją w miejscu, gdzie kilka razy uratowano tego samego człowieka.

■ **Kapliczka Matki Bożej**, murowana, półokrągłego typu.

Drev. kríž s korpusom
(M. Purtz)

Obraz sv. Bazila a Gregora
(J. Harabin)

Drev. procesijná lampa
(M. Purtz)

🇬🇧 SACRAL ARCHITECTURE

The municipality is dominated by the Greek Catholic church (*cerkev*), sacred to the patron saint of the municipality - Michael Archangel, built in 1796 and situated in the centre of the municipality behind the Osturňa brook. The original wooden church burnt down in 1787.

Several movable cultural objects represent the uniqueness of the church interior.

Rococo pulpit dating back to the 2nd half of the 18th century with three preserved cultural objects:

- Picture of St. John the Golden Mouthed
- Picture of St. Basil and St. Gregory
- Picture of Christ with children

The other valuable preserved cultural objects are the procession wooden lamp and wooden cross with the corpus (depicting the Christ's Passion). Also the original procession statue of the Immaculata has been preserved.

During more than 200 years of its existence, the church underwent a series of modifications. What makes this church extraordinary is the altar with a baldachin connected with the iconostasis, which separates the church nave from the sanctuary. Along the church sides, there are wall pictures depicting biblical scenes.

The area of the Greek Catholic church is enclosed by a log fence with a shingle roof.

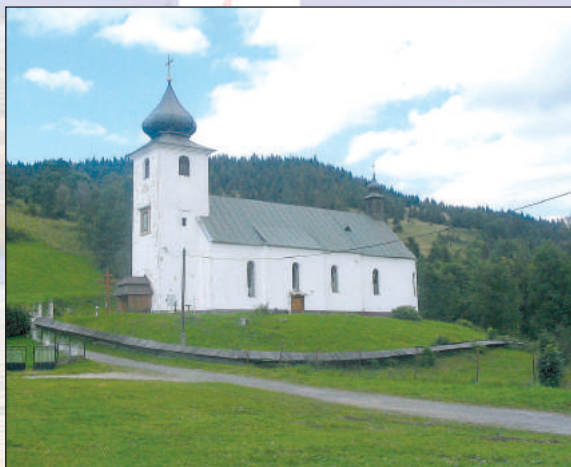
There are two chapels in the municipality:

■ **Wooden Chapel of the Crucified Christ** with a shingle roof, built at the turn of the 19th – 20th century. Concerning its kind, it is very unique (people keep telling that it is built on the place, where one and the same man had been rescued for many times).

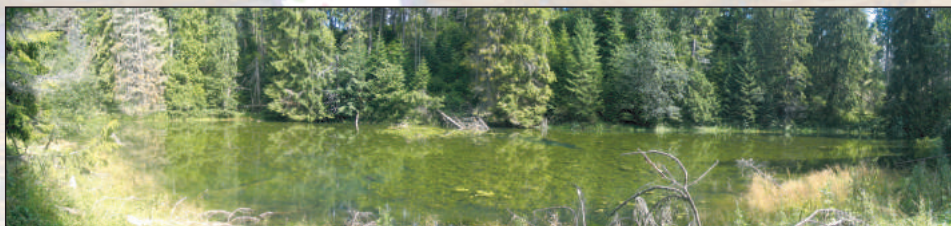
■ **Chapel of Mother of God**, walled, of semicircular type.

Drev. kaplnka Ukrižovaného Krista
(M. Purtz)

Gréckokatolícky chrám sv. Michala Archanjela
(J. Harabin)

Velké osturnianske jazero (J. Harabin)

PRÍRODNÉ BOHATSTVO OSTURNE A JEJ OKOLIA

Územie obce leží v hlbokoj doline Osturnianskeho potoka (Osturnianska brázda) a nachádza sa v ochrannom pásme Pieninského národného parku.

Katastrálne územie obce hraničí s Tatranským a súčasne aj Pieninským národným parkom. K zaujímavostiam európskeho významu (NATURA 2000) patria prírodné unikáty – Velké osturnianske jazero a Malé osturnianske jazerá. Tieto a ďalšie jazerá – Ksenino jazero a Jazero – tvoria najcennejšiu časť územia. Lesnými obyvateľmi sú medveď hnedý, vlk dravý, rys ostrovid, jelenia a srnčia zver, rôzne druhy vtáctva – zákonom chránený bocian čierny.

Domácimi nazvaná *Getsemanská záhrada* je najzápadnejšou časťou obce, v ktorej osídlenie končí a príroda sa otvára dokorán.

Osturňa, to sú čisté potoky, vrchy s výhľadmi na Spišskú Maguru, Tri Koruny i Belianske Tatry, poľskú Lapšanku, lesy plné hříbov, malín a čučoriedok.

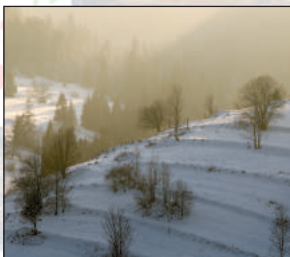
WALORY PRZYRODNICZE OSTURNI I JEJ OKOLICE

Miejscowość położona jest w głębokiej dolinie potoku Osturniańskiego (*polska nazwa Kacwin*), znajdującego się w strefie ochronnej Pienińskiego Parku Narodowego.

Obszary ewidencyjne miejscowości graniczy zarówno z Tatzańskim, jak i Pienińskim Parkiem Narodowym. Do atrakcji na skalę europejską (NATURA 2000) należą takie okazy przyrodnicze jak Wielkie Jezioro Osturniańskie (*Velké osturnianske jazero*) oraz Małe Jezioro Osturniańskie (*Malé osturnianske jazerá*). Te i inne jeziora – Ksenino jazero i Jazero są najcenniejszą częścią obszaru. Lasy zamieszkiwane są przez niedźwiedzia brunatnego.

Kozák brezový
(K. Gregoričková)

Zima v doline
(M. Purtz)

Horec luskáčovitý
(K. Gregoričková)

Pohľad na Vysoké Tatry (J. Harabin)

go, wilka szarego, rysia ostrowida, zwierzynę łowną grubą, różne gatunki ptaków – m.in. objętego ścisłą ochroną gatunkową bociana czarnego.

Najbardziej na zachód wysuniętą częścią miejscowości jest ogród, nazywany przez tutejszą ludność *Getsemanská záhrada (ogród oliwny)*, gdzie kończą się tereny zamieszkałe i przyroda stoi otworem.

Osturňa jest synonimem czystych potoków, gór z panoramą Spiskiej Magury, Trzech Koron i Tatr Bielańskich, polskiej Łapszanki, lasów pełnych grzybów, malin i czarnych jagód.

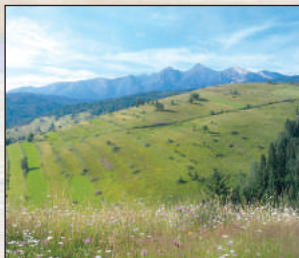
NATURAL RICHES OF OSTURŇA AND ITS SURROUNDINGS

The area of the municipality lies in the deep valley of the Osturňa brook (Osturňa furrow) situated in the protection zone of the Pieniny National Park.

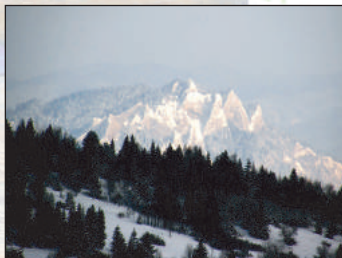
The cadastral area of the municipality borders the Tatras National Park as well as the Pieniny NP. The attractions of the European significance (NATURA 2000) include the natural features - Great Lake of Osturňa and Small Lakes of Osturňa. These and others – Ksenino lake and Lake - form the most precious part of the area. The forest residents are brown bear, gray wolf, Eurasian lynx, deer and roe deer game, various bird species – black stork protected by law.

Place called the *Gethsemane Garden* by the locals is the westernmost part of the municipality, where the settled area ends and the nature opens wide.

Osturňa is the synonym of clean brooks, mountain peaks with views of Spišská Magura, Tri Koruny and Belianske Tatras, and Polish Łapszanka, forests full with mushrooms, raspberries and bilberries.

Leto v Osturni (J. Harabin)

Pohľad z „Komínov“ na Tri koruny (K. Gregoričková)

Ovce – súčasť Osturne (K. Gregoričková)

 OSTURŇA V OBRAZOCH

Skupina v cerkvi (M. Purtz)

Dvojica v cerkvi (M. Purtz)

Osturnianska rodina (M. Purtz)

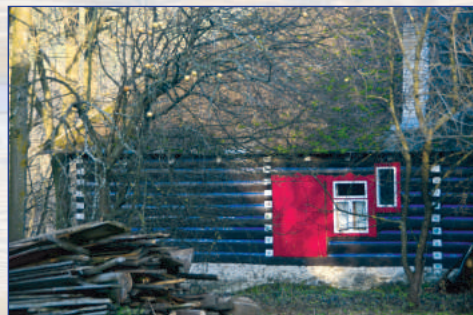

„Osturňanka“ (M. Purtz)

„Osturňan“ (M. Purtz)

OSTURŇA NA ZDJĘCIACH OSTURŇA IN PICTURES

Objekty ľudovej architektúry (K. Gregoričková, M. Purtz)

SLOVENSKO – POLSKÁ CEZHRANIČNÁ SPOLUPRÁCA

Územie poľsko-slovenského pohraničia sa vyznačuje veľkou nezamestnanosťou a nízkym stupňom spoločensko-hospodárskych zmien. Veľkým bohatstvom a výhodou tohto územia sú ale prírodné, krajinné a kultúrne hodnoty, ktoré vytvárajú dobré podmienky pre rozvoj turistiky. Zachovanie tohto prírodného a kultúrneho dedičstva by malo byť cieľom spoločných, cezhraničných projektov, ktoré sú realizované samosprávnymi jednotkami a tiež inštitúciami, ktoré pracujú v prospech ochrany prírody (PIENAP).

Obec Osturňa prikladá rozvoju cezhraničnej spolupráce veľkú dôležitosť. Spolupráca je začatá najmä s Powiatom Nowy Targ, s gminou Lapsze Niżné, Združením rozvoja regiónu okolo Čorstýnskych jazier. Týka sa najmä rozvoja dopravnej infraštruktúry, zariadení cestovného ruchu, kultúrnej výmeny, vzájomnej spolupráce pri riešení krízových situácií, športu atď.

SŁOWACKO – POLSKA WSPÓŁPRACA TRANSGRANICZNA

Obszar pogranicza polsko-słowackiego odznacza się wysokim bezrobociem i niskim stopniem przemian społeczno-gospodarczych. Jednak wielkim bogactwem i atutem tego regionu są walory przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe, które stwarzają dobre warunki do rozwoju turystyki. Zachowanie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego powinno stanowić cel wspólnych projektów transgranicznych, które są realizowane przez jednostki

Zima v Osturni (M. Purtz)

samorządowe, jak też instytucje pracujące na rzecz ochrony przyrody (Pieniński Park Narodowy - PIENAP).

Miejscowość Osturňa przywiązuje dużą wagę do rozwoju współpracy transgranicznej. Nawiązano kontakty w szczególności z powiatem Nowy Targ, z gminą Łapsze Niżne, z Fundacją Rozwoju Regionu Jeziora Czorsztyńskiego. Priorytetem jest rozwój infrastruktury drogowej, obiektów ruchu turystycznego, wymiany kulturalnej, wzajemnej współpracy przy rozwiązywaniu sytuacji kryzysowych, sportu itd.

SLOVAK – POLISH CROSS-BORDER COOPERATION

The territory of the Slovak-Polish border area is noted for its high unemployment rate and low level of socio-economic changes. However, the great riches and advantages of this area are natural, scenic and cultural values which create good conditions for the development of touring. The preservation of this natural and cultural heritage should be the objective of joint cross-border projects, which are implemented by self-governing units as well as institutions working in favour of the nature protection (PIENAP).

The Osturňa municipality attaches great importance to the development of the cross-border cooperation. The cooperation has already started especially with Nowy Targ powiat, with Lapsze Nizne gmina, and the Association for the Development of the Region around the Czorsztynskie Lakes. The cooperation relates mainly to the development of the traffic infrastructure, tourism facilities, cultural exchange, mutual cooperation in the resolution of critical situations, sports, etc.

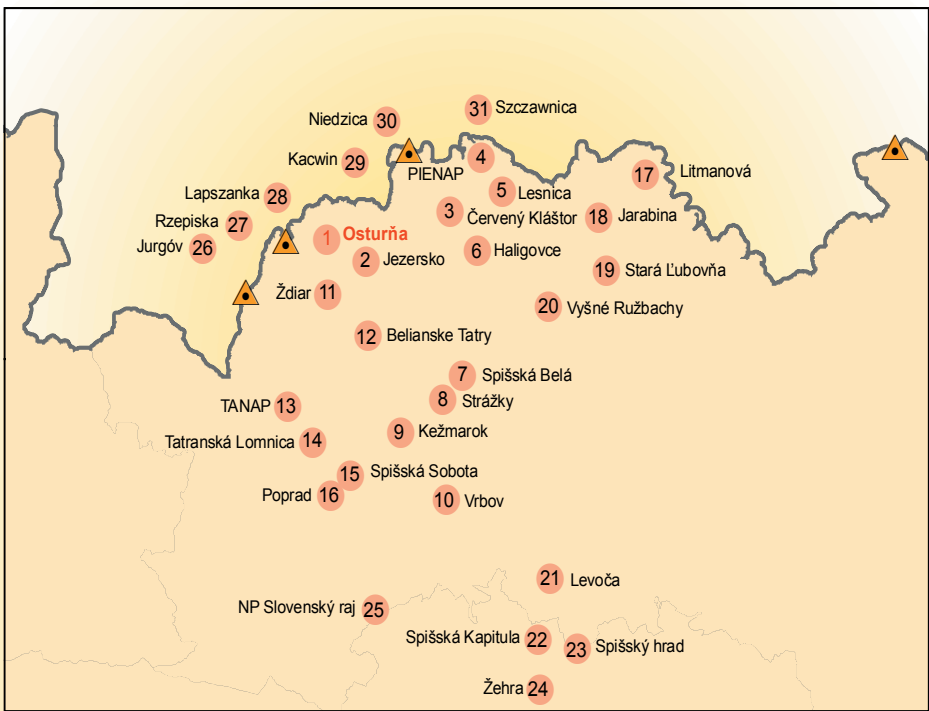
Vzájomná cezhraničná spolupráca v rámci samospráv (Obecný úrad Osturňa)

TURISTICKÉ CIELE A ATRAKCIE V OKOLÍ OSTURNE

CELE WYCIEZEK TURYSTYCZNYCH I ATRAKCJE W OKOLICY OSTURNI

TOURIST DESTINATIONS AND ATTRACTIONS IN THE OSTURŇA SURROUNDINGS

- 1. Pamiatková rezervácia ľudovej architektúry**, Zespól zabytków architektury ludowej, Monument reserve of folk architecture
 - 2. Ski centrum**, Ski centrum, Ski centre
 - 3. Kartuziánský kláštor – múzeum, splav na drevených pltiach na slovensko-poľskej hraničnej rieke Dunajec, turistika, cyklistika**, Klasztor Kartuzów – muzeum, splaw na drewnianych tratwach po słowacko-polskiej rzece granicznej Dunajec, wyprawy turystyczne, jazda na rowerach, Carthusian monastery – museum, rafting on wooden rafts down the Slovak-Polish border river Dunajec, touring, cycling
 - 4. Pienínský národný park, Pieniński Park Narodowy, Pieniny National Park**
 - 5. Pod obcou prístavisko, kde končí splav zo slovenskej strany, národné prírodné rezervácie**, Przystań położona w pobliżu miejscowości, przy której kończy się splaw na tratwach po stronie słowackiej, rezerwy przyrody, Landing place under the municipality – ending point of rafting on the Slovak side, national natural reserves
 - 6. Haligovské skaly – chránený prírodný výtvor, turistika**, Haligowskie Skaly – rezerwat przyrody, wyprawy turystyczne, Haligovské skaly (rocks) – protected natural creation, touring
 - 7. Múzeum, historické pamiatky, rybolov**, Muzeum, zabytki historyczne, wędkarstwo, Museum, historical monuments, fishing
 - 8. Kaštieľ – múzeum, historické pamiatky**, Zamek – muzeum, zabytki historyczne, Manor house – museum, historical monuments
 - 9. Historické kráľovské mesto s UNESCO pamiatkou – mestská pamiatková rezervácia**, Historyczne miasto królewskie z zabytkiem UNESCO – miejski zespól zabytkowy, Historical royal town with a UNESCO monument – urban monument reserve
 - 10. Termálne kúpalisko s celoročnou prevádzkou, rybolov**, Kąpielisko termalne czynne cały rok, wędkarstwo, Thermal swimming area opened all year long, fishing
 - 11. Ludová architektúra a kultúra, Ski centrum, turistika**, Architektura i kultura ludowa, Ski centrum, wyprawy turystyczne, Folk architecture and culture, Ski centre, touring
 - 12. Belianska jaskyňa, turistika**, Jaskinia Beliańska, wyprawy turystyczne, Belianska jaskyňa (cave), touring
 - 13. Tatranský národný park**, Tatrzanski Park Narodowy, Tatras National Park
 - 14. Múzeum Tatranského národného parku**, Muzeum Tatrzńskiego Parku Narodowego, Museum of the Tatras National Park
 - 15. Historické mesto – mestská pamiatková rezervácia**, Historyczne miasto – miejski zespól zabytkowy, Historical town – urban monument reserve
 - 16. Metropolia regiónu, historické pamiatky, celoročné kúpanie**, Metropolia regionu, zabytki historyczne, kąpiele przez cały rok, Metropolis of the region, historical monuments, all year long bathing
 - 17. Ski centrum**, Ski centrum, Ski centre
 - 18. Jarabinský prielom – chránený prírodný výtvor**, Jarabiński Przełom – rezerwat przyrody, Jarabinský prielom (gorge) – protected natural creation
 - 19. Hrad, skanzen, stredoveký vojenský tábor**, Zamek, skansen, średniowieczny obóz wojskowy, Castle, open-air museum, medieval military camp
 - 20. Termálne kúpele, Ski centrum**, Uzdrowisko termalne, Ski Centrum, Thermal spa, Ski centre
 - 21. Historické kráľovské mesto – UNESCO**, Historyczne miasto królewskie – UNESCO, Historical royal town – UNESCO
 - 22. Cirkvebné mestečko – UNESCO**, Miasteczko kościelne – UNESCO, Ecclesiastical small town – UNESCO
 - 23. Spišský hrad – UNESCO**, Zamek Spiški – UNESCO, Spiš Castle – UNESCO
 - 24. Kostol sv. Ducha – UNESCO**, Kościół pod wezwaniem św. Ducha – UNESCO, Church of St. Spirit - UNESCO
 - 25. Národný park Slovenský raj**, Park Narodowy Słowacki Raj, Slovak Paradise National Park
 - 26. Historické pamiatky, pastierske koliby, píla s vodným kolesom**, Zabytki historyczne, szałas pasterskie, tartak z kołem wodnym, Historical monuments, shepherd chalets, sawmill with a water-wheel
 - 27. Pastierska obec, historické pamiatky, cykloturistika**, Miejscowość pasterska, zabytki historyczne, turystyka rowerowa, Shepherd municipality, historical monuments, bicycle touring
 - 28. Historická obec (3km) pozdłuż jednej ulice, historické pamiatky, cyklistika**, Miejscowość historyczna (3 km) wzduż jednej ulicy, zabytki historyczne, jazda na rowerach,
 - 29. Historické pamiatky, wodopády, cykloturistika**, Zabytki historyczne, wodospady, turystyka rowerowa, Historical monuments, waterfalls, bicycle touring
 - 30. Hrad, wodná nádrž - kúpanie, člnkovanie**, Zamek, zalew, Castle, water reservoir
 - 31. Kúpelne mesto, Ski centrum, Uzdrowisko**, Skansen, Przejścia graniczne, Spa town, Ski centre
- **Hraničné priechody**, Przejścia graniczne, Border crossing points

Autor námetu a realizácia projektu:

Zuzana Purtzová

Koordinátor projektu:

Ing. Mária Gecašková

Odborná spolupráca:

Ing. arch. Iveta Bujnová – Krajský pamiatkový úrad Prešov, pracovisko Poprad

Mgr. Miroslav Števík – Ľubovnianske múzeum Stará Ľubovňa

Preklad: **Poľský jazyk - Akomak Projekt**

Anglický jazyk – Mgr. Martina Bretzová

Jazyková korekcia:

Mgr. Boris Švirloch

Autor mapy:

Mgr. Branislav Devečka

Fotografie:

Ing. Martin Purtz

Ing. Ján Harabin

Karolína Gregoričková

Krajský pamiatkový úrad Prešov, pracovisko Poprad

Obecný úrad Osturňa

Dizajn, počítačové spracovanie a tlač:

Ľubomír Radič, Tlačiareň Kežmarok

Ilustrácia na obálke:

Mgr. Zuzana Chorogwicka

Vydavateľ:

Obecný úrad Osturňa, 2010

Použitá literatúra:

- Harabin J., Chalupecký I. a kolektív, 2004, **Dejiny Osturne**
- Bujnová I., Semanová E., Lukáč G., 2006, **Aktualizácia zásad ochrany, obnovy a prezentácie hodnôt územia Pamiatkovej rezervácie ľudovej architektúry**
Krajský pamiatkový úrad Prešov

**Ďakujeme všetkým, ktorí sa podieľali na realizácii projektu.
Osobné poďakovanie patrí pani starostke Kristíne Gregoričkovej.**

**© Zuzana Purtzová – TATRAROX.com
2010**

Autorské práva vyhradené. K reprodukovaniu, ukladaniu do databáz, šírenie elektronickou či inou cestou je treba výslovný písomný súhlas autora.